

Datum	20 juli 2018	Provincie Noord Holland
Kenmerk	18.0006548	Postbus 3007
Inlichtingen	F.C. van der Zandt	2001 DA Haarlem
Telefoon	(035) 6926	
Onderwerp	Eindverantwoording Energiebesparing particuliere woningvoorraad	

Geachte mevrouw V. Drobnjak,

Bij beschikking van 9 juli 2013, kenmerk 134631/200977 en bij beschikking van 23 januari 2014, kenmerk 134631/304038 heeft de provincie Noord-Holland aan de Regio Gooi en Vechtstreek een subsidie verleend voor het project Energiebesparing Particuliere woningvoorraad, Gewest Gooi & Vechtstreek (deel A, B en C). De subsidie is verleend in het kader van de Uitvoeringsregeling Woonvisie Noord-Holland 2011.

Na de beschikkingen heeft de Provincie ingestemd met 3 wijzigingen:

1. Akkoord met het verlengen van de doorlooptijd van het project tot en met 31 december 2017 voor deel A en B (brief d.d. 29 augustus 2016, kenmerk 134631 – 851624).
2. Akkoord op de nieuwe verordening Duurzaamheidsleningen waarin de inkomensgrens is vervallen voor het toekennen van de bijdrage op de lening (brief d.d. 26 augustus 2016, kenmerk 843584-851709).
3. In deze brief van 26 augustus 2016 bent u ook akkoord met het verlengen van de doorlooptijd van het project tot en met 31 december 2017.

Met behulp van de subsidie in de regio Gooi en Vechtstreek hebben wij met het inzetten van meerdere instrumenten (o.a. wijk aanpakken, energieloket, financieringsmogelijkheden) meer dan 4.000 woningen verduurzaamd. Wij zijn u daarvoor zeer erkentelijk.

In de bijgevoegde inhoudelijke verantwoording vindt u de verantwoording van het gehele project. De eindmonitoring geeft aan hoeveel woningen er zijn verduurzaamd. De financiële verantwoording en accountantsverklaring zijn tevens bijgevoegd.

Met vriendelijke groet,

Hans Uneken
Plaatsvervangend algemeen directeur

Algemeen	
Projectnaam	Energiebesparing particuliere woningvoorraad
Deelprogramma	Uitvoeringsregeling Woonvisie Noord-Holland 2011
Kenmerk	18.0006548
Looptijd	2013-2017
Datum	20 juli 2018
Steller	F.C. van der Zandt- Bergsma

Opdracht/doelstelling
<p>Het doel van het project Energie Besparen Gooi en Vecht was om in de periode 2013-2017 2.500 tot 4.000 woningen te verduurzamen. Hiervoor hebben we het projectplan "Energiebesparing particuliere woningvoorraad opgesteld" d.d. 19 december 2012.</p> <p>Onder 'verduurzaming' verstaan we het toepassen van minstens één energiemaatregel in de woning, bijvoorbeeld isolatie, zonnepanelen of HR++ glas. Het project draagt bij aan een betere woningkwaliteit, lagere lasten voor inwoners en een reductie van de CO₂ uitstoot. Het betekent ook een impuls voor het lokale bedrijfsleven (installateurs, aannemers, energieadviseurs).</p>

Werkwijze/aanpak
<p>Bij de start van het project is het project onderverdeeld in een basispakket (deel A) waar elke gemeente aan meedoet en een pluspakket voor gemeenten apart (deel B). Deel C behelst de subsidie op de duurzaamheidslening in de gemeente Hilversum. Flankerend hebben de gemeenten Blaricum, Bussum, Huizen, Laren, Naarden, Weesp, Wijdemeren nog de provinciale DE-regeling (2013) uitgevoerd.</p> <p>Het basispakket (deel A) omvat activiteiten waar elke gemeente aan meedoet. Hiervoor zijn onder andere de volgende projecten uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De website www.energiebesparengenv.nl is ontworpen en gelanceerd; - Onderhoud van de website; - Campagne materiaal is ontwikkeld (ansichtkaarten, posters, lay-out, borden, driehoekreclame); - Startbijeenkomst op 17 oktober 2013; - Event "Het nieuwe Wonen" 24 juni 2014 bij het MBO College Hilversum samen met Bouwmensen uit Bussum; - Opstellen 40 factsheets (combinatie van energielabel en warmtescan) van voorbeeldwoningen in de regio; - Marketing en communicatie EBGV (o.a. nieuwsbrieven, persberichten, meenemen gemeenten); - Oprichten van een bedrijvenetwerk; - Jaarlijkse monitoring van het project; - Doorontwikkeling van het energieloket. <p>Elke gemeente kon zelf invulling geven aan zijn pluspakket (deel B). Reden was dat gemeenten zelf lokaal een gerichte benadering van de doelgroepen konden ontwikkelen en uitvoeren. De volgende activiteiten zijn o.a. uitgevoerd in de verschillende gemeenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 29 Wijkaanpakken met Hoom in Blaricum, Bussum, Hilversum, Huizen, Laren, Naarden, Muiden & Muiderberg; - Inzet informatiebus van Hoom; - Opstellen advies NOM woning in Hilversum;

- Milieukrant Huizen;
- Klimaatstraatfeest Hilversum;
- Energie3daagse Wijdmeren;
- Detectiekaart zonnepanelen Wijdmeren.

Medio 2016 hebben we verlenging aangevraagd van het project. Het project is met instemming van de Provincie Noord-Holland verlengd tot 31-12-2017. We zijn ons toen gaan richten op 4 onderwerpen om een versnelling in de aanpak teweeg te brengen. Het betreft

- Door ontwikkelen wijkaanpak;
- Verenigingen van Eigenaren;
- Monumenten/ historische gebouwen;
- Natuur en Milieueducatie.

Deel C betrof de subsidie op de duurzaamheidslening in Hilversum. Deze was bedoeld om inwoners met een inkomen lager dan 44.000 euro een extra subsidie te geven om de kosten van de lening te dekken. Dat liep echter helemaal niet. Dit is juist ook de doelgroep die lastig in aanmerking komt voor een lening. Wij hebben een voorstel ingediend om deze inkomensgrens los te laten. Daar is mee ingestemd. We hebben nu 39 subsidies op de leningen verstrekt voor € 32.200,70.

Organisatie

In het project is gekozen voor een projectorganisatie die aansluit hoe de regio Gooi en Vechtstreek en de gemeenten met elkaar samenwerken.

Tijdens de overleggen van het Portefeuillehouders Milieu van de gemeenten bij de Regio Gooi en Vechtstreek is de voortgang van het project besproken.

De stuurgroep kwam jaarlijks 4x bijeen. Aan de stuurgroep is gerapporteerd over de voortgang van het project. In de praktijk is sinds 2016 gerapporteerd aan het PHO Milieu bij de Regio Gooi en Vechtstreek.

De projectgroep vormde de dagelijks leiding over het project. De projectgroep bestond uit een ambtelijke vertegenwoordiger van elke gemeente. Zij hebben gedurende de looptijd van het programma elke 4 tot 6 weken bij elkaar gezeten om de voortgang te bespreken, kennis uit te wisselen en samen projecten uit te voeren.

Resultaat

In het projectplan Energiebesparing particuliere woningvoorraad is de volgende doelstelling voor dit project opgenomen:

- Het hoofddoel van het project is het versnellen van energiebesparing in de bestaande particuliere woningvoorraad in de Regio. De focus ligt primair op de oudere woningen (gebouwd voor 1979).
- Projectdoelstelling is om 2.500 tot 4.000 woningen energiezuiniger te maken in 3 jaar.

De volgende nevendoelelstelling zijn opgenomen:

- Het bevorderen van het milieubewustzijn en het tegengaan van energieverpilling, die samenhangt met gedrag.
- Ook de voorbeeldrol die de gemeente zelf laat zien, is van belang bij het promoten van energiebesparing.
- Dit project biedt ook kansen aan lokale bedrijven, zoals installateurs en aannemers: het energiezuiniger maken van duizenden woningen in de regio zorgt voor een krachtige economische impuls.

Het resultaat hebben we gehaald. Er zijn gedurende de looptijd van het project in de regio minimaal 6.784 woningen verduurzaamd (deel A en B). Hier staat een investering tegenover van minstens 28

miljoen euro. Meer cijfers staan in bijlage 1 "Monitor Energie Besparen Gooi en Vecht 2013-2017".

Er zijn 39 subsidies op de leningen verstrekt voor € 32.200,70 (deel C).

Kennisdeling

De website www.energiebesparengenv.nl is ingericht om huiseigenaren te informeren over het duurzaamheidsbeleid van de gemeenten, de projecten die er zijn of zijn geweest, VvE platform. Het energieloket die we voeren op de website www.duurzaambouwloket.nl geeft de inwoners informatie over duurzaamheidsmaatregelen.

Tijdens het project hebben we onderling veel samengewerkt en overlegd. De wijkaanpak met Hoom is in 1 gemeente begonnen en uitgerold over de andere gemeenten. De basisopzet van Hoom was eenduidig. Elke gemeente gaf daar zijn eigen couleur lokaal aan. De gemeente faciliteerde in beschikbaar stellen van ruimtes of Hoom regelde dat bijvoorbeeld zelf.

Voorafgaand aan het event Het Nieuwe Wonen hebben we studenten van het MBO College een training gegeven over het opstellen van een energieadvies (energielabel). Zij hebben op hun beurt samengewerkt met studenten van Bouwmensen Gooi en Vechtstreek uit Bussum. De studenten van Bouwmensen hebben details gemaakt van verduurzaamde woningen, schaal 1:1, op basis van tekening van MBO College. Dit heeft ertoe geleid dat vanuit Bouwmensen de behoefte is ontstaan om een Stichting 035 Energie op te richten die voorziet in de onderwijsbehoefte om deze groep op te leiden met de nieuwste duurzaamheidstechnieken en dit in de praktijk te brengen.

Het bedrijvennetwerk heeft onderling kennis veel uitgewisseld en helpt elkaar nu met opdrachten. Meer recent is het netwerk onder de werknaam 035 Energie samenwerkingen aan gegaan met bedrijfsleven en de studenten van Bouwmensen en MBO College. Ze hebben het voornemen om een stichting op te richten.

Financiën

Voor uitvoering van dit project hebben we RAP-subsidie ontvangen van de Provincie Noord-Holland. We hebben 858.000 euro aangevraagd (deel A € 269.000 + deel B € 439.00 + deel C € 150.000). Voor deel A en B hebben we 80% subsidie ontvangen, namelijk € 566.400. 20% van het bedrag (€ 141.600), hebben we als cofinanciering bijgedragen in uren. We hebben tot 31-12-2017 € 481.208,34 uitgegeven.

Deel C is ingezet voor een subsidie op de duurzaamheidslening in Hilversum. We hebben van de € 120.000 euro subsidie € 32.200,70 verstrekt. De 20% cofinanciering is op meerdere manieren te verantwoorden: urenstaat van Deel A, B is ruimschoots boven de norm en binnen de gemeente is iemand meerdere uren per week vrijgemaakt om de lening en subsidie op de lening te verstrekken.

De provinciale middelen zijn ingezet voor de activiteiten die genoemd zijn onder "werkwijze/ aanpak" waarbij ook externe deskundigen zijn ingezet.

Bijlagen

1. Monitor Energie Besparen Gooi & Vecht 2013-2017
2. Financiële verantwoording
3. Accountantsverklaring

20-7-2018

H. G. van der

HZG

ACCOUNTANTS & ADVISORS

Hofsteenge Zeeman Groep B.V.

Pagina 3 van 3

Controleverklaring d.d. 20 JUL 2018

Monitor Energie Besparen Gooi en Vecht

2013 - 2017

Ons kenmerk:	18.0006548
Versie:	
Datum:	20 juli 2018
Contactpersoon:	F. van der Zandt
E-mail:	f.vanderzandt@regiogv.nl

INHOUD

---

1. Inleiding	3
Uitgangspunten monitor	3
<hr/>	
2. Resultaten Energie Besparen Gooi en Vecht 2013-2017	3
Ad 1 & 2. Aantal woningen waar maatregelen zijn getroffen	4
Ad 3. Energetische kwaliteit woningen	5
Ad 4. Milieueffecten	5
Ad 5. Economische effecten	5
Ad 6. Toepassing van instrumenten	5
<hr/>	
3. Verlenging van het project	6
Doorontwikkeling wijkaanpak	6
Verenigingen van Eigenaren	7
Monumenten	7
Natuur en Milieueducatie	7
Ontwikkelingen bij gemeenten	8
<hr/>	
4. Toelichting per thema	9
Ad 1&2. Aantal woningen waar maatregelen zijn getroffen	9
Ad 3. Energetische kwaliteit woningen	11
Ad 4. Milieueffecten	12
Ad 5. Economische effecten	14
Ad 6. Instrumenten	15

1. Inleiding

Het doel van het project Energie Besparen Gooi en Vecht is om in de periode 2013 tot en met 2017 2.500 tot 4.000 woningen te verduurzamen. Onder 'verduurzaming' verstaan we het toepassen van minstens één energiemaatregel in de woning, bijvoorbeeld isolatie, zonnepanelen of HR++ glas. Het project draagt bij aan een betere woningkwaliteit, lagere lasten voor inwoners en een reductie van de CO₂ uitstoot. Het betekent ook een impuls voor het lokale bedrijfsleven (installateurs, aannemers, energieadviseurs).

Met de lancering van de website www.energiebesparengenv.nl is het project op 17 oktober 2013 van start gegaan.

Uitgangspunten monitor

Deze laatste monitor van het project laat de stand van zaken op 31 december 2017 zien. Daaruit worden de voortgang en resultaten duidelijk ten opzichte van 2012. Het jaar 2012 wordt gezien als 'nul situatie'. De toelichting geeft meer detailinformatie. De monitor gaat in op de volgende thema's:

1. Aantal woningen waar maatregelen zijn getroffen
2. Woningkwaliteit
3. Milieueffecten
4. Economische effecten
5. Toepassing van instrumenten

In de bijlage is detailinformatie per thema opgenomen.

Veranderingen

De gemeenten Bussum, Naarden en Muiden zijn gefuseerd tot de gemeente Gooise Meren. Waar voorheen de monitor de afzonderlijke gemeenten liet zien, is dat nu voor alleen Gooise Meren opgenomen.

2. Resultaten Energie Besparen Gooi en Vecht 2013-2017

In onderstaande tabel zijn de totaal resultaten weergegeven van het project "Energiebesparing particuliere woningvoorraad". In hoofdstuk 4 worden de resultaten toegelicht.

	31-12-2012	31-12-2017	31-12-2017
1. Leningen en Subsidies	Aantal woningen	Aantal woningen	Investering Euro's
Aantal woningen met energiemaatregelen m.b.v. energiesubsidie 2013 (cumulatief) voor 7 gemeenten. Bron: gemeenten	0	741	€ 2.412.163
Aantal woningen met energiemaatregelen m.b.v. energiesubsidie 2016/2017 in Huizen. Bron: gemeente Huizen *Investering is schatting op basis van energiesubsidie 2013 (gemiddelde investering € 3.255)	0	220	*€ 716.162
Aantal woningen met energiemaatregelen m.b.v. duurzaamheidsleningen in Hilversum & Eemnes. Bron: gemeente Eemnes en Hilversum	Eemnes: 0	Eemnes: 43	€ 280.960
	H'sum: 0	H'sum: 108	€ 1.330.410
Aantal vve's met een stimuleringslening Bron: gemeente Hilversum.	H'sum:0	H'sum: 2 Vve's (83 woningen)	€ 453.500
Aantal leningen Nationale Energiebespaarlening (t/m 31-12-2017) bron: Klimaatmonitor.Databank.nl	0	45	€ 901.863
TOTAAL (1)		1.159	€ 6.095.863

2. Aantallen maatregelen in woningen	Aantal woningen	Aantal woningen	Investering Euro's
Aantal geplaatste PV-installaties (zonnepanelen) bron: Klimaatmonitor.Databank.nl ^dubbel telling met Hoom en subsidies ^^ gemiddelde investering €4.400	1.040 (31-12-12) 5.898 (31-12-17)	4.858-381^=4509	^^€ 19.839.600
Opdrachten doorgegaan Duurzaam Bouwloket 2016 via de website		145	€ 202.175
Opdrachten doorgegaan Duurzaam Bouwloket 2017 via de website Bron: Duurzaam Bouwloket **Investering is schatting op basis van DuBoloket 2016 (gemiddelde investering € 1.394)		714	**€ 995.538
Opdrachten doorgegaan Hoom (inloopsprekuren en wijkavonden). Bron: Hoom ***Investering is schatting op basis kosten per maatregel Milieucentraal.		257 woningen (312 maatregelen)	***€756.050
TOTAAL (2)		5.974	€ 21.793.363

3. Energetische kwaliteit woningen	Aantallen woningen 2012	Aantallen woningen 2017	Investering Euro's
Aantal woningen met geldige energielabel bron: Klimaatmonitor.Databank.nl	10.608	40.618 (31-12-2017)	-

4. Milieueffecten			
Totale CO ₂ -uitstoot woningen (mln.kg) Bron: Energie in Beeld	387,7	347,1 (31-12-2017)	-

5. Economische effecten	Euro's	Aantal woningen	Euro's
Totaal geïnvesteerde bedragen uit subsidies en leningen (totaal 1)	€0	1.159	€ 6.095.863
Totaal geïnvesteerde bedragen uit acties Hoom, Duurzaam Bouwloket en PV panelen (totaal 2)	€0	5.974	€ 21.793.363
Totaal 1 + 2		7.133	€ 27.889.226

6. Instrumenten		31-12-2017	
Aantal unieke bezoekers website (in totaal) www.energiebesparengenv.nl	0	2	
Aantal gehouden wijkavonden met Hoom	2014 0 2015 0 2016 0 2017 0	2 7 15 5	
Aantal deelnemende bedrijven via DuBoLoket	0	10 betaald, 10 onbetaald	
Duurzaam Bouwloket 2017			
- Digitale activiteiten	0	- 5.569	
- Telefonische activiteiten	0	- 210	
- Totaal aantal unieke bezoekers	0	- 7.640	
- Opdrachten doorgegaan	0	- 714	

Ad 1 & 2. Aantal woningen waar maatregelen zijn getroffen

Voor het aantal woningen waar maatregelen zijn getroffen kan met zekerheid worden gesteld dat in de afgelopen 5 jaar 6.784 woningen zijn verduurzaamd. Dat heeft een economische impuls opgeleverd van bijna 28 miljoen euro.

- 1.159 woningeigenaren hebben een subsidie of een lening ontvangen. Er is voor € 6.095.863 geïnvesteerd in duurzame maatregelen.

- 1.116 woningeigenaren hebben meegedaan aan een wijkactie van Hoom of via het Duurzaam Bouwloket geïnvesteerd in het verduurzamen van hun woning. Hier staat een investering tegenover van € 1.953.763.
- Er hebben 4.858–326x (Subsidie en leningen)–55x (Hoom)= 4.509 woningeigenaren zonder subsidie, lening of collectieve wijkactie een zonnepaneleninstallatie geplaatst. Uitgaande van een gemiddelde investering van € 4.400 (bron: Milieuentraal) is er voor bijna 20 miljoen euro aan zonnepanelen installaties uitgegeven.

Andere cijfers over het aantal woningen waar energiemaatregelen zijn getroffen zijn niet beschikbaar, omdat hiervoor geen registraties bestaan. Voor spouwmuurisolatie is bijvoorbeeld ook geen vergunning nodig. Er zijn dus veel meer duurzame maatregelen getroffen dan dat we nu weten. Een 100% betrouwbaar beeld is dus niet mogelijk.

Bovendien loopt de landelijke monitor achter. Data zijn zeker beschikbaar tot en met 2015. Maar niet alles over 2016 en 2017 is bekend. Daarmee is deze monitor dus ook niet volledig.

Ad 3. Energetische kwaliteit woningen

Begin 2015 hebben alle woningeneigenaren die nog geen definitief energielabel hadden, een voorlopig energielabel ontvangen van de Rijksoverheid. Woningeneigenaren zullen dit voorlopige energielabel pas omzetten in een definitief label bij verkoop of verhuur van de woning. In deze monitor gaan we uit van de deze nieuwe regelgeving en laten we de geldige energielabels zien.

In de periode 1-1-2013 tot en met 31-12-2017 zijn 30.010 woningen in Gooi en Vechtstreek van een geldig energielabel voorzien. In totaal hebben nu 40.618 woningen een geldig energielabel. Dat is 34,3% van het totale woningbezit (koop én huur) in de regio. Vaak worden woningen van een energielabel voorzien bij verkoop (dit is verplicht) of in het kader van inventarisaties door woningcorporaties. Het verkrijgen van een label betekent dan niet dat ook energiemaatregelen worden toegepast. In hoeveel van de 30.010 woningen met een nieuw label ook energiemaatregelen zijn toegepast, is niet bekend.

Ad 4. Milieueffecten

Voor het bepalen van de CO₂-uitstoot gebruiken we het programma Energie In Beeld. De grafieken laten zien dat de CO₂-uitstoot gasverbruik en de CO₂-uitstoot elektraverbruik is gedaald de afgelopen jaren. De gemiddelde uitstoot per woning is gedaald van 5.070 kg CO₂ in 2012 naar 4.573 kg CO₂ in 2017. Ook de totale CO₂ uitstoot van woningen is afgenomen van 387,7 mln. kg tot 347,1 mln. kg CO₂. Dat is een daling van 40,6 miljoen kg CO₂.

Ad 5. Economische effecten

De leningen en de subsidies zorgen voor een extra economische impuls. In totaal is er bijna € 28 miljoen besteed aan duurzame maatregelen aan en op de woning, waarvan 20 miljoen alleen al zonnepanelen. Er is het meest geïnvesteerd in de maatregelen zonnepanelen en spouwmuurisolatie gevolgd door vloerisolatie en HR⁺⁺glas.

Ad 6. Toepassing van instrumenten

De website energiebesparengenv.nl is in 2015 door 7.282 bezoekers bezocht. De gemiddelde duur van het bezoek is bijna 3 minuten. 563 stukken zijn gedownload. Dat zijn vooral de verordeningen en aanvraagformulieren van de subsidies en duurzaamheidsleningen. 50% van de bezoekers verlaat de website na 1 pagina. In 2016 zijn we begonnen met het duurzaam bouwloket. Dit zijn we toen als portaal naar de inwoners gaan gebruiken om hun van informatie te voorzien over duurzaamheidsmaatregelen. Wel is de website voort blijven bestaan en heeft het project voor Verenigingen van Eigenaren hier een portaal gekregen.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal unieke bezoekers website per jaar	0	1178	6227	7382	n.b.	n.b.
Wijkavonden per jaar (Hoom)	0	0	2	7	15	4
Wijkavonden Eemnes	0	2	1	1	0	1

Aantal deelnemende bedrijven per jaar bedrijvenplatform EBGV	0	24	18	18	0	0
Aantal deelnemende bedrijven duurzaam Bouwloket	X	X	X	X	20	20

Wijkavonden

De afgelopen jaren hebben we met Maak je huis Hoom 29 wijkavonden en inloopspreekuren georganiseerd in 5 gemeenten (Hilversum, Huizen, Blaricum, Gooise Meren en Laren). Dit heeft geresulteerd in 312 uitgevoerde maatregelen bij 257 woningeigenaren.

Samenwerking met bedrijven

In het begin van het project hebben we een bedrijvenplatform opgericht. Alle bedrijven in de regio zijn aangeschreven die in de bouw en installatiebranche actief zijn. 18 bedrijven hebben meegedaan aan het platform.

We hebben in 2013, 2014 en 2015 X bedrijvenavonden georganiseerd. Er is geprobeerd om een aanbod met elkaar op te zetten om een jaren '70 woning uit Eemnes te verduurzamen naar Nul op de meter. Dat is niet gelukt omdat ze toch ervoeren dat ze elkaars concurrenten zijn.

Het bedrijvenplatform heeft het programma "Bouwen aan een Integrale Ketensamenwerking (BIK) van de Kamer van Koophandel doorlopen. Hierin werden ze uitgedaagd om op een nieuwe manier met elkaar samen te werken. Dat heeft niet geresulteerd in een aanbod naar bewoners. Conclusie was dat de bedrijven die aan dit platform meededen te klein zijn (1-5 werknemers) om deze opschaling te kunnen uitvoeren. Wel hebben sommige bedrijven onderling nog steeds contact en schuiven elkaar opdrachten toe.

Maak je huis Hoom en Duurzaam Bouwloket waar we samenwerkingen mee zijn aangegaan, werken wel met bedrijven samen. Hiervoor hebben ze zelf criteria opgesteld waaraan de bedrijven moeten voldoen. Belangrijkste eis is dat bedrijven groot genoeg zijn, het werk aankunnen en niet snel failliet gaan.

3. Verlenging van het project

Medio 2016 hebben we verlenging aangevraagd van het project. Het project is met instemming van de Provincie Noord-Holland verlengd tot 31-12-2017. We zijn ons toen gaan richten op 4 onderwerpen om een versnelling in de aanpak teweeg te brengen. Het betreft

- Door ontwikkelen wijkaanpak
- Verenigingen van Eigenaren
- Monumenten/ historische gebouwen
- Natuur en Milieueducatie

Doorontwikkeling wijkaanpak

Begin 2016 zijn we een driejarige samenwerking aangegaan met Duurzaam Bouwloket en Maak je huis Hoom.

Vanaf 2014 zijn er samen met Hoom 29 wijkavonden en inloopspreekuren gehouden om bewoners te verleiden tot het nemen van energiebesparende maatregelen. Maak je huis Hoom heeft zich echter eind 2016 doorontwikkeld tot Coöperatie Hoom. Dat houdt in dat ze alleen nog maar samenwerken met energiecoöperaties die zich bij hun hebben aangesloten. In onze regio is dat voornamelijk alleen Hilverzon uit Hilversum. Medio 2017 zijn er daarom ook geen wijkavonden meer met Hoom georganiseerd. Verder heeft Hoom in opdracht van de gemeente Huizen in 2015/2016 en 2016/2017 in de wintermaanden een maandelijks inloopspreekuur energie besparen in de bibliotheek gehouden.

Waar Hoom zich meer richtte op een collectief aanbod, hebben wij Duurzaam Bouwloket ingezet voor het individu.

Duurzaam Bouwloket is een digitaal en fysiek loket waar inwoners en ondernemers terecht kunnen met al hun vragen op het gebied van duurzaam (ver)bouwen, energiebesparing en energie opwekken. Op de website worden bezoekers geïnformeerd, geadviseerd en gestimuleerd op gebied van duurzaamheid in de gebouwde omgeving. Het Duurzaam Bouwloket treedt hierbij op als onafhankelijke intermediair tussen overheid en bedrijfsleven. Op de site is naast informatie over duurzaamheidsmaatregelen informatie te vinden over mogelijke financieringen (lokaal, landelijk, subsidies en leningen)

Uit de wijkaanpakken zijn verschillende initiatieven ontstaan. In Hilversum is de energie coöperatie Hilverzon in 2015 opgericht (www.hilverzon.nu). Enerzijds om een brug te slaan tussen bewoners en gemeente en om de wijkavonden slimmer en efficiënter te kunnen coördineren. Anderzijds om zich te richten op postcoderoosprojecten. Inmiddels heeft Hilverzon op diverse gebouwen zonnepanelen geplaatst: de Bethlehemkerk (99 zonnepanelen, februari 2016), Rotor Mediadak (273 zonnepanelen, juli 2017), Meentkrachtcentrale (310 zonnepanelen, juli 2017), Sporthal Kerkelanden (420 zonnepanelen, oktober 2017). In totaal 1.102 stroomleverende panelen met een investering van ruim € 588.000 en 302 leden.

In 2018 worden zonnepanelen geplaatst op Sporthal Dudok Arena fase 1 (728 zonnepanelen), Zonneweide Anna's Hoeve (2.160 zonnepanelen, april 2018) en Sporthal Dudok Arena (572 panelen, zomer 2018). Hiermee bedienen ze een groot deel van Hilversum op een laagdrempelige manier.

Het bewonersinitiatief Meentkracht in de Hilversumse Meent wil naar een aardgasvrije wijk. In de Hilversumse Meent zijn daarom in 2017 samen met het bedrijf Smart Energy Cities een drietal bewonersavonden georganiseerd om van het gas af te gaan. Dit waren drukbezochte avonden omdat mensen dit toch wel een "enge" transitie vinden en te weinig kennis hebben hoe dat er uit gaat zien.

In Gooise Meren is de Broedplaats Gooise Meren van start gegaan. De Broedplaats Gooise Meren helpt ideeën, initiatieven ontwikkelen met mensen die hun schouders willen zetten onder een meer inclusieve samenleving, een schoner milieu en een waarderende economie.

Verenigingen van Eigenaren

Samen met de regio Eemland zijn we aan de slag om Verenigingen van Eigenaren (VvE) langdurig te begeleiden naar duurzame, levensloopbestendige appartementen. We bieden maatwerk door voorlichting, training, advies en financiering. De VvE's in de regio Eemland en Gooi en Vechtstreek kunnen gratis deelnemen. Hier wordt steeds meer gebruik van gemaakt en VvE's weten steeds beter hier hun weg in te vinden. Er zijn 5 energiescans door VvE belang uitgevoerd en 4 maatwerkadviezen opgesteld door Seinen Energie. 39 VvE's uit deze regio zijn betrokken bij dit project. 1 VvE in de gemeente Blaricum heeft al aangegeven te gaan verduurzamen naar Nul op de meter.

Monumenten

De regio heeft een groot aantal monumentale gebouwen en beschermde dorps- en stadsgezichten. Dit vraagt om een maatwerk aanpak. We hebben met Groene Grachten een aanpak hiervoor ontwikkeld. De uitrol hiervan wordt 2e helft 2018 verwacht.

Natuur en Milieueducatie

Eind 2017 is Stichting Omgevingseducatie gestart om in samenwerking met leerkrachten en organisaties in Gooi en Vechtstreek een aansprekend en toekomstgericht educatief aanbod op te zetten voor het basisonderwijs in de hele regio. In dit aanbod krijgen thema's energiebesparing en energieopwekking naast andere thema's als klimaatbestendigheid en circulair een plekje.

Daarvoor is Stichting Omgevingseducatie Gooi, Vecht en Eemstreek een regionaal project Duurzaam Onderwijs Gooi en Vechtstreek gestart in schooljaar 2017-2018. Voor zowel bovenbouw als onderbouw zijn diverse leskisten, lesmateriaal e.d. beschikbaar om met het thema energie in de klas aan de gang te gaan. 5 scholen uit de regio zijn hierbij betrokken en hebben het lesmateriaal beoordeeld en uitgeprobeerd. Na de inventarisatie is ervoor gekozen om met het lesmateriaal Wonderwel te gaan werken. Uitgangspunt hierin zijn de basisvoorzieningen in je huis: voedsel, drinkwater, afval, riool, gas en elektriciteit. Hoe ging het vroeger, hoe gaat het nu en zal het gaan in de

toekomst? Kinderen leren over systemen, grondstoffen, kringlopen en techniek. Het basisidee wordt overgenomen en omgezet naar een eigen regionale Wonderwel-leerlijn, waarbij het lesmateriaal wordt gekoppeld met organisaties en locaties in de regio. De uitrol van deze lessen is gepland in schooljaar 2018-2019.

Ontwikkelingen bij gemeenten

De gemeenten zijn zelf ook meer doordrongen van het feit dat we samen wat aan de CO₂-reductie moeten doen. Hiervoor zijn in gemeenten nieuwe plannen opgesteld, energie coöperaties opgericht, bewegingen ontstaan en challenges gevoerd. Hieronder een korte opsomming wat er gedaan is:

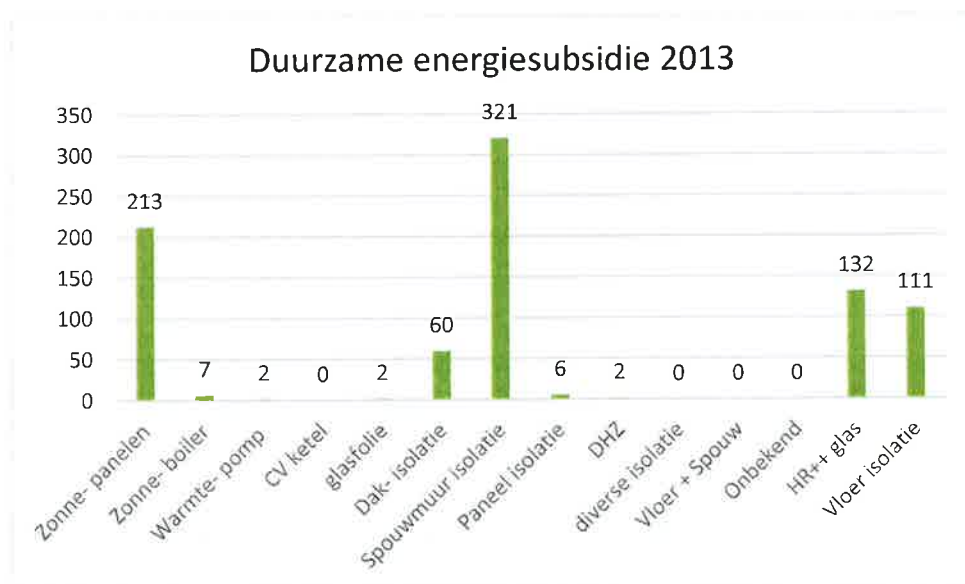
- In de gemeente Gooise Meren is in 2017 door 115 mensen het Actieplan Samen Sneller Duurzaam opgesteld. Hieruit is de beweging Samen-Sneller-Duurzaam ontstaan. Acht werkgroepen met ieder hun eigen thema zijn aan de slag om ideeën en projecten met elkaar uit te voeren (www.samen-sneller-duurzaam.nl). Een van de werkgroepen is actief onder de naam 'Alle gebouwen los van fossiele brandstoffen'. Deze werkgroep is betrokken bij meerdere initiatieven van inwoners en ondernemers die lokaal en in de wijk aandacht vragen voor energie besparen en verduurzaming van woningen.
- In Laren en Blaricum zijn in 2017 respectievelijk het Klimaatbeleidsplan Laren 2018-2022 en het programma Duurzaam Blaricum 2018-2022 vastgesteld. Hiermee is er meer ruimte en aandacht voor het onderwerp gekomen dan tot op heden het geval was.
- In Hilversum is in 2017 de Hilversum 100 Challenge gehouden. Naast coöperatie Hilverzon is er nu ook energie coöperatie HET dat staat voor Hilversumse Energie Transitie (www.hetcooperatie.nl).
- In Huizen is de ambitie Huizen klimaatneutraal in 2050 in 2015 vastgesteld, die vervolgens vertaald is in het Milieuprogramma 2016-2020. Het verstrekken van energiesubsidie aan particuliere woningeigenaren is als een van de activiteiten in dat programma opgenomen. Tevens is fors ingezet op de integrale klimaatcampagne Huizen Klimaatbewust.
- In Wijdmeren is de Duurzaamheidsnotitie Wijdmeren "Duurzaam doe je gewoon (2017-2018)" in april 2017 vastgesteld. In 2017 is de Energie Coöperatie Wijdmeren opgericht.
- Weesp heeft een routekaart 2018 opgesteld om naar een energieneutrale gemeente te gaan in 2030.
- Regionaal zijn ook de handen ineengeslagen en is op 24 november 2017 door een twintigtal stakeholders de Regionale Energiestrategie Samen op Pad ondertekend. Dit komt voort uit de langdurige samenwerking vanuit dit project Energie Besparen Gooi en Vecht. De regionale ambitie is om de regio te transformeren naar een energieneutrale regio. Hieruit volgen regionale projecten waarin we samen gaan leren hoe we dit kunnen bereiken.
- De energiecoöperaties in het Gooi werken samen om krachten te bundelen en van elkaar te leren. Zij doen dat in "Energie Verbonden in 't Gooi".

4. Toelichting per thema

Ad 1&2. Aantal woningen waar maatregelen zijn getroffen

Informatie uit subsidies

In 2013, 2014 en 2015 samen hebben in totaal 741 huishoudens een aanvraag gedaan voor een Duurzame Energiesubsidie in de gemeenten Blaricum, Bussum, Huizen, Laren, Muiden, Naarden, Weesp en Wijdemeren. Zij hebben in totaal 856 gesubsidieerde maatregelen uitgevoerd.

De meeste huishoudens vragen subsidie aan voor spouwmuurisolatie en zonnepanelen. Ook HR++ glas en vloerisolatie zijn veel toegepaste maatregelen. Zie bovenstaande grafiek.

Informatie uit duurzaamheidsleningen

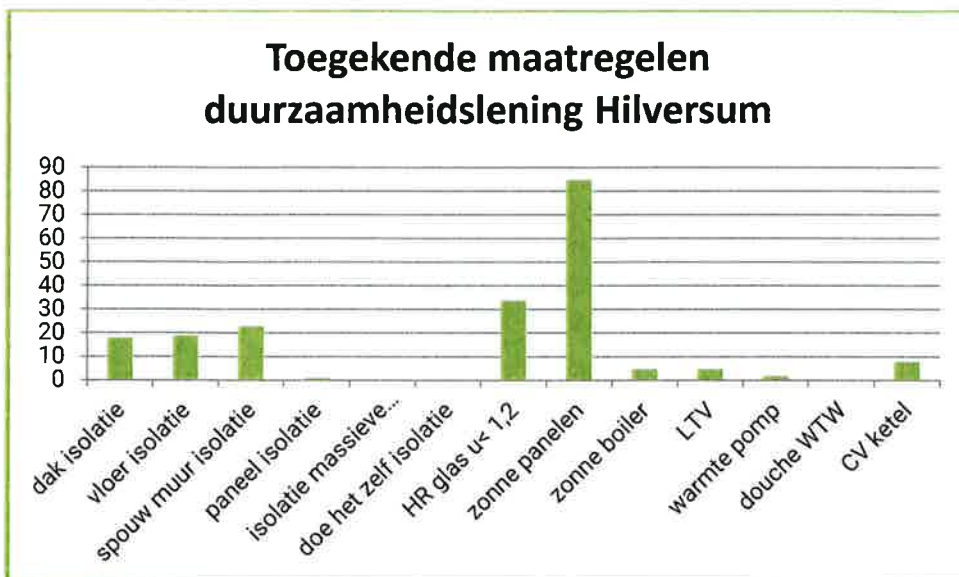
Duurzaamheidsleningen gemeente Eemnes

In Eemnes hebben vanaf 2013 43 huishoudens een duurzaamheidslening afgesloten voor vooral zonnepanelen. De totale investering bedraagt € 280.960.

Duurzaamheidsleningen Gemeente Hilversum

Hilversum heeft € 1.074.000 beschikbaar voor het revolverend fonds Duurzaamheidslening. Vanaf 2013 heeft de gemeente Hilversum 108 aanvragen voor een duurzaamheidslening toegekend, en 2 stimuleringsleningen voor VvE's (83 woningen). In 2017 is het aanvragen van de duurzaamheidslening tijdelijk stopgezet omdat er onvoldoende geld was teruggevloeid in het fonds.

In totaal zijn er in Hilversum 200 maatregelen met de 108 duurzaamheidsleningen en 2 stimuleringsleningen uitgevoerd. Vooral zonnepanelen en isolatiemaatregelen (HR⁺⁺ glas, vloer-, spouwmuur- en dakisolatie) zijn populair om toe te passen. Het totale bedrag aan investeringen is € 1.783.910,-.

Zonnepanelen

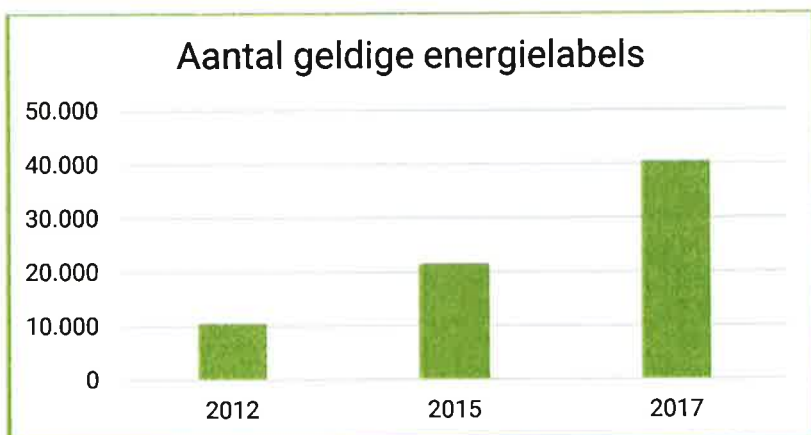
Zonnepanelen blijken steeds populairder. In de regio is het bezit daarvan de afgelopen jaren enorm toegenomen. Uit de klimaatmonitor blijkt dat het aantal installaties voor zonnepanelen (PV-panelen) op woningen in Gooi en Vechtstreek is gestegen van 1.040 in 2012 naar 3.332 in 2015, naar 5.898 in 2017. Onderstaande tabel geeft de cijfers per gemeente.

Gemeente	Aantal adressen met geregistreerde PV-panelen				Vermogen geregistreerde PV-panelen (kWpiek)			
	2012	2015	2016	2017	2012	2015	2016	2017
Blaricum	25	83	134	211	36	374	487	896
Eemnes	29	301	396	585	138	1.239	1.606	2.359
Gooise Meren	252	639	646	858	336	1.650	2.382	3.236
Hilversum	287	792	929	1596	336	2.085	3.105	4.889
Huizen	160	596	682	1176	334	1.997	2.347	4.182
Laren	24	102	100	131	37	293	516	629
Weesp	142	375	366	693	201	1.226	1.672	2.982
Wijdmeren	121	444	514	648	264	1.521	1.838	2.561
Totaal	1.040	3.332	3.767	5.898	1.682	10.385	13.953	21.739
<i>kWh (1 kWp = 850 kWh)</i>					1.429.700	8.827.250	11.860.050	18.478.150
Vermeden kg CO ₂ uitstoot (kWh*0,59)					843.523	5.208.078	6.997.430	10.902.108

Het geplaatste vermogen aan zonnepanelen is in 2017 met 8.146 kWpiek toegenomen tot 21.739 kWpiek t.o.v. 2016. Er is in 2017 18,48 miljoen kWh duurzame elektriciteit opgewekt door zonnepanelen op 5.898 adressen en daarmee is 10,9 mln. kg CO₂ gereduceerd.

Ad 3. Energetische kwaliteit woningen

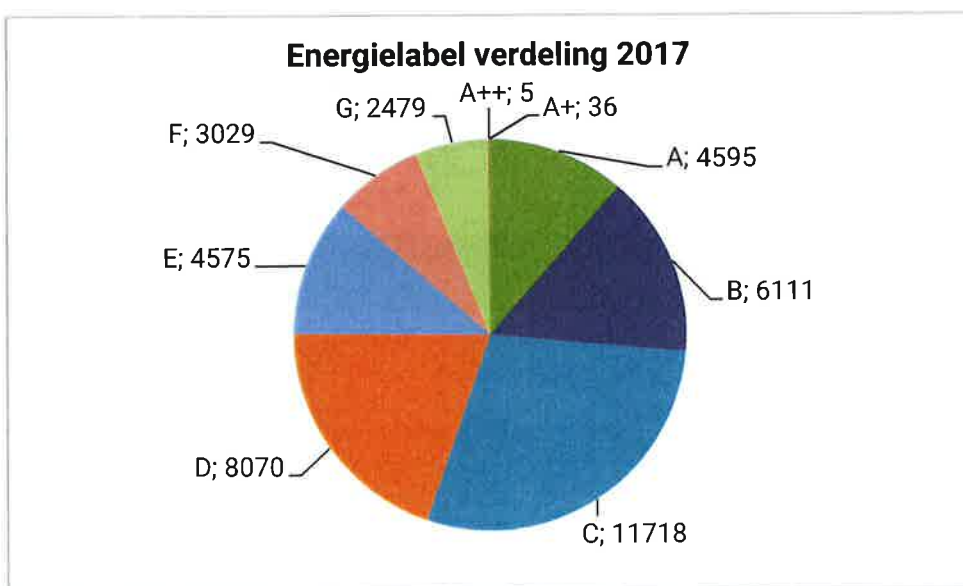

In totaal hebben in 2017 40.618 woningen een energielabel. Dat is 34,4% van het totale woningbezit van 118.082 woningen (peiljaar 2016) in de regio.

Aantal woningen met geldig energielabel			
Gemeente	2012	2015	2017
Blaricum	264	961	1.527
Eemnes	145	245	828
Gooise Meren	3.059	6.141	9.965
Hilversum	3.062	7.537	15.016
Huizen	1.645	2.704	6.178
Laren	79	198	816
Weesp	1.957	2.736	3.787
Wijdmeren	397	938	2.501
Totaal	10.608	21.460	40.618

Bron: klimaatmonitor.databank.nl

De meeste woningen in de regio hebben een label C (29%) en label D (20%), zoals blijkt uit het onderstaande diagram (jaar: 2017).

De procentuele groei of afname van het aantal afgegeven energielabels is te zien in onderstaande tabel.

	2012		2017	
	Aantal	%	Aantal	%
woningen met label A++	4	0%	5	0%
woningen met label A+	0	0%	36	0%
woningen met label A	67	1%	4.595	11%
woningen met label B	955	9%	6.111	15%
woningen met label C	2.649	25%	11.718	29%
woningen met label D	3.209	30%	8.070	20%
woningen met label E	1.916	18%	4.575	11%
woningen met label F	1.165	11%	3.029	7%
woningen met label G	643	6%	2.479	6%
Totaal gelabelde woningen	10.608	100%	40.618	100%

Het procentuele aandeel woningen met label A, B en C stijgt en het procentuele aandeel woningen met label D, E, F en G neemt af. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de gemiddelde woningkwaliteit vanaf 2012 toeneemt voor de gelabelde woningen (huur en koop tezamen). Gegevens over energielabels van uitsluitend koopwoningen zijn niet beschikbaar.

Ad 4. Milieueffecten

Het treffen van energiemaatregelen leidt tot minder gas- en/of elektriciteitsverbruik en daardoor minder CO₂-uitstoot. In onderstaande tabellen is de totale CO₂-uitstoot van gas en elektriciteit van woningen per gemeente vermeld.

Gemeente	CO ₂ uitstoot gas (miljoen kg)				CO ₂ uitstoot elektriciteit (miljoen kg)			
	2012	2015	2016	2017	2012	2015	2016	2017
Blaricum	10,4	10,0	10,0	10,1	6,1	7,3	8,1	8,7
Gooise Meren	51,3	51,9	51,4	51,8	32,2	33,9	34,1	34,2
Eemnes	7,6	7,4	7,5	7,5	5,4	5,0	5,4	5,2
Hilversum	79,1	79,4	80,2	80,8	53,9	52,6	5,4	54,0
Huizen	35,9	35,1	34,7	34,7	26,0	25,8	25,4	25,0
Laren	13,3	13,3	13,3	13,5	7,1	7,7	7,8	7,8
Weesp	13,1	13,1	13,4	13,8	11,3	12,3	12,5	12,8
Wijdmeren	20,9	21,0	21,2	21,2	14,0	14,2	14,5	14,4
Totaal	231,7	231,2	231,5	233,5	156,0	168,4	113,1	162,3

Bron: Energie in Beeld

Gemeente	CO ₂ uitstoot elektriciteit + gas (miljoen kg CO ₂)					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Blaricum	16,5	17,0	16,6	17,3	18,1	18,8
Gooise Meren	83,5	87,3	82,9	85,8	85,4	86,0
Eemnes	13,0	12,7	12,3	12,4	12,9	12,8
Hilversum	133,1	135,4	130,4	132,0	85,5	134,8
Huizen	61,9	70,6	59,90	60,86	60,1	59,7
Laren	20,3	20,8	20,0	21,1	21,0	21,3
Weesp	24,4	26,7	25,1	25,4	25,9	26,7
Wijdmeren	34,9	36,4	34,6	35,1	35,6	35,7
Totaal	387,7	407,0	381,8	390,0	344,6	395,7

Het gemiddelde gasverbruik van woningen:

Gemeente	Gemiddelde m ³ gas verbruik [m3]					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Blaricum	2.420	2.335	2.214	2.157	2113	2118
Gooise Meren	1.778	1.750	1.656	1.666	1632	1645
Eemnes	1.692	1.647	1.563	1.558	1537	1537
Hilversum	1.622	1.616	1.532	1.508	1486	1492
Huizen	1.560	1.511	1.440	1.421	1398	1396
Laren	2.473	2.351	2.234	2.242	2216	2234
Weesp	1.183	1.119	1.097	1.081	1085	1093
Wijdmeren	1.817	1.814	1.719	1.687	1671	1669
Totaal	1.818	1.768	1.682	1.665	1.642	1.648

Het gemiddelde elektriciteitsverbruik van woningen:

Gemeente	Gemiddelde kWh verbruik [kWh]					
	2012	2013	2014	2015	2016	Prognose 2017
Blaricum	3.783	3.863	3.748	3.863	4.003	4.023
Gooise Meren	3.233	3.238	3.099	3.128	3.118	3.121
Eemnes	3.525	3.421	3.302	3.253	3.215	3.225
Hilversum	3.237	2.996	2.900	2.877	2.863	2.872
Huizen	3.276	4.120	3.020	3.012	2.948	2.895
Laren	3.855	3.717	3.614	3.753	3.768	3.779
Weesp	2.899	3.051	2.840	2.836	2.836	2.828
Wijdmeren	3.571	3.494	3.347	3.339	3.318	3.304
Totaal	3.422	3.488	3.234	3.258	3.259	3.256

De gemiddelde CO₂-uitstoot van woningen (gas en elektra):

Gemeente	Gemiddelde kg CO ₂ -uitstoot per woning (gas en elektra)					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Blaricum	6.031	5.863	5.550	5.392	5.259	5.136
Gooise Meren	4.921	4.840	4.606	4.644	4.582	4.603
Eemnes	5.023	4.880	4.567	4.443	4.497	4.412
Hilversum	4.703	4.495	4.298	4.245	4.202	4.216
Huizen	4.593	4.984	4.218	4.182	4.099	4.065
Laren	6.460	6.123	5.874	5.973	5.961	5.999
Weesp	3.670	3.604	3.450	3.420	3.433	3.446
Wijdmeren	5.156	5.074	4.808	4.745	4.728	4.709
Totaal	5.070	4.983	4.671	4.631	4.595	4.573

Ad 5. Economische effecten

Het toepassen van energiemaatregelen leidt tot economische activiteiten bij energieadviseurs, installateurs en bouwbedrijven, zeker ook in de regio.

Een deel van de omzet van deze bedrijvigheid kan worden afgeleid uit de verleende subsidies en leningen door gemeenten. Zie daarvoor het onderstaande overzicht.

Overzicht provinciale Duurzame Energiesubsidie 2013

Gemeente	Subsidiebedrag	Totaal bedrag investeringen	Door B&W toegekend	Aantal aanvragers
Blaricum	€ 22.059	€ 240.204	€ 22.148	55
Bussum	€ 55.837	€ 528.111	€ 55.837	179
Huizen	€ 65.345	€ 358.587	€ 53.788	128
Laren	€ 25.054	€ 204.077	€ 24.833	62
Muiden	€ 18.611	€ 141.479	€ 18.845	47
Naarden	€ 32.914	€ 276.379	€ 33.239	100
Weesp	€ 34.036	€ 264.476	€ 33.729	89
Wijdmeren	€ 41.138	€ 398.850	€ 41.138	81
Totaal	€ 294.994	€ 2.412.163	€ 283.612	741

Overzicht duurzaamheidsleningen & Stimuleringslening t/m 2017

Gemeente	Totaalbedrag investeringen	Toegekend bedrag B&W	Aantal afgesloten leningen	Aantal maatregelen
Eemnes duurzaamheidslening	€ 280.960	€ 280.960	43	51
Hilversum duurzaamheidslening	€ 1.330.410	€ 1.168.502	108	200
Hilversum Stimuleringslening (totaal 83 appartementen)	€ 453.500	€ 300.000	2	2
Totaal	€ 2.064.870	€ 1.749.462	153	253

Overzicht Nationale Energiebespaarlening t/m 2017

Gemeente	Aantal leningen	Geleend bedrag [euro]
Blaricum	2	€ 16.077
Eemnes	0	€ 0
Gooise Meren	8	€ 83.448
Hilversum	13	€ 402.971
Huizen	14	€ 308.190
Laren	3	€ 56.303
Weesp	3	€ 11.853
Wijdmeren	2	€ 23.021
Totaal	45	€ 901.863

De gemeente Huizen heeft sinds 2016 een eigen subsidieregeling 'Mijn huis klimaatbewust'. 220 woningeigenaren hebben hier gebruik van gemaakt. De gemiddelde investering, afgaande op de resultaten van Duurzame Energiesubsidie 2013 is € 3.255 (2.412.136/741). De investeringen in Huizen komen dan uit op € 716.162.

Gezien het feit dat we als gemeente alleen zicht hebben op leningen, subsidies en vanuit de PIR op zonnepanelen, is de conclusie dat veel meer huishoudens duurzame maatregelen hebben getroffen, maar voor ons als gemeenten niet zichtbaar zijn.

Investerings uit de wijkavonden met Maak je huis Hoom

Van 2014 tot en met 2017 zijn er 29 wijkavonden en inloopspreekuren georganiseerd in onze gemeenten. Deze zijn allemaal georganiseerd in samenwerking met Maak je huis Hoom en lokale bewonersinitiatieven en/of energie coöperaties. Er zijn in totaal 981 leads gerealiseerd, wat uiteindelijk heeft geresulteerd in 251 huishoudens die 312 maatregelen hebben uitgevoerd. Op deze avonden is er een collectief aanbod gedaan aan de bewoners. Bewoners konden kiezen voor verschillende maatregelen (vloerisolatie, dakisolatie, gevelisolatie, zonnepanelen en HR++ glas). Bij elke maatregel

heeft een bewoner keus uit 3 bedrijven. Hoom begeleidde het gehele traject van intake tot en met oplevering en nazorg.

	HR-ketel	Dak-isolatie	Vloer-isolatie	Bodem-isolatie	Spouwmuurisolatie	Zonnepanelen	Dubbelglas	Totaal
Blaricum			9	2	12	1		24
Bussum		1	10	1	11	5		28
Hilversum	6	3	45	8	55	39	1	157
Huizen	1		19	3	18	6		47
Laren			4	2	9	1		16
Muiden Muiderberg			5	3	9	2		19
Naarden		1	7	1	11	1		21
Totaal	7	5	99	20	125	55	1	311
*Gemiddelde kosten per maatregel €	€ 2.100	€ 4.450	€ 1.900	€ 1.800	€ 2.000	€ 4.400	€ 3.000	
Totale Investering	€ 14.700	€ 22.250	€ 188.100	€ 36.000	€ 250.000	€ 242.000	€ 3.000	€ 756.050

Investeringen Duurzaam Bouwloket

Veel huiseigenaren vinden hun weg via internet en komen veelal via de gemeentelijke websites uit bij het Duurzaam Bouwloket voor onafhankelijk advies. Sinds 2016 voeren we een gezamenlijk energieloket. In 2016 waren er nog maar 145 huiseigenaren die hun woning hebben verduurzaamd. In 2017 hebben 714 woningeigenaren hun woning verduurzaamd. Daarnaast waren er in 2017 5.596 digitale activiteiten, 210 telefonische activiteiten en waren er 7640 unieke bezoekers (11%) op de website.

Ad 6. Instrumenten

Tot slot kan de voortgang van het project worden afgeleid uit de belangstelling die er bij inwoners én bedrijven zijn om aan het project deel te nemen. Hiervoor gebruiken we de onderstaande indicatoren.

Gemeente	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Aantal unieke bezoekers website	X	1.178	6.227	7382	n.b.	n.b.
Wijkavonden Hoom	X		2	7	15	5
Wijkavonden Eemnes	X	2	1	1	0	1
Aantal deelnemende bedrijven:						
- EBGV	X	24	18	18	0	0
- HOOM*	X	0	12	12	12	12
- DuBoLoket betaald	X	X	X	X	10	10
- DuBoLoket onbetaald	X	X	X	X	10	10

*Per wijkactie zocht Hoom 3 bedrijven per maatregel die mee wilden doen aan de actie. Veelal waren dat uiteindelijk dezelfde bedrijven die meededen. Aanbod besloeg 3 bedrijven voor zonnepanelen, 3 bedrijven voor vloerisolatie (bodem & vloerisolatie), 3 bedrijven voor dakisolatie en 3 bedrijven voor spouwmuurisolatie.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan het dagelijks bestuur van de gemeenschappelijke regeling Regio Gooi en Vechtstreek.

Ons oordeel

Wij hebben bijgaande, door ons gewaarmerkte, aanvraag tot vaststelling van de subsidie inzake het project "Energiebesparing particuliere woningvoorraad" (de aanvraag) van de gemeenschappelijke regeling Regio Gooi en Vechtstreek te Bussum betreffende de bijdrage van de Provincie Noord-Holland op grond van de Uitvoeringsregeling Woonvisie Noord-Holland 2011 gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de aanvraag sluitend op een bedrag aan kosten ter hoogte van € 685.009 exclusief btw, de kosten in alle van materieel belang zijnde aspecten juist weer, in overeenstemming met de subsidiebeschikkingen van 9 juli 2013 (kenmerknummer 134631/200977) en 23 januari 2014 (kenmerknummer 134631/304038) van de provincie Noord-Holland.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de aanvraag'.

Wij zijn onafhankelijk van de Regio Gooi en Vechtstreek zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA). Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Andere informatie

De aanvraag tot vaststelling, omvat naast een financiële verantwoording, andere informatie, die bestaat uit het inhoudelijk verslag (beschrijving).

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de financiële verantwoording verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de financiële verantwoording.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie.

Benadrukking van de basis voor de aanvraag en beperking in gebruik en verspreidingskring

Wij vestigen de aandacht op de toelichting bij de aanvraag tot vaststelling van de subsidie inzake het project Energiebesparing particuliere woningvoorraad, behorend bij de aanvraag, waarin de basis voor de financiële verantwoording uiteen is gezet.

De aanvraag inzake het project Energiebesparing particuliere woningvoorraad is opgesteld voor de provincie Noord-Holland met als doel de Regio Gooi en Vechtstreek in staat te stellen te voldoen aan de voorwaarden zoals beschreven in de beschikkingen van 9 juli 2013 (kenmerknummer 134631/200977) en 23 januari 2014 (kenmerknummer 134631/304038). Hierdoor is de aanvraag mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden. Onze controleverklaring is derhalve uitsluitend bestemd voor de Regio Gooi en Vechtstreek en de provincie Noord-Holland en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verantwoordelijkheden van de directie voor de aanvraag

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de aanvraag in overeenstemming met de in de brieven van 9 juli 2013 en 23 januari 2014 toegekende financiële steun van maximaal € 686.400 en de daarin genoemde en bijgesloten voorwaarden. De directie is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de aanvraag mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de aanvraag

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van de aanvraag nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de aanvraag afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de organisatie.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor het opstellen van de aanvraag, het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de aanvraag staan.
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de aanvraag en de daarin opgenomen toelichtingen.
- het evalueren of de aanvraag de onderliggende transacties en gebeurtenissen zonder materiële afwijkingen weergeeft.

Wij communiceren met de directie onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Groningen, 20 juli 2018

Hoogachtend,
Hofsteenge Zeeman Groep B.V.
Namens deze:

drs. S. Hofsteenge RA

Paraaf voor waarmerkingsdoeleinden:

Indicatie grondslag (1)	Ontvanger (2)	Hieronder het bedrag en de kolomnummers en in de kolommen en naast de voor antwoordings informatie (3)	Bestedingen ten laste van de Provincie (4)	Overige bestedingen (5)	Totaal bedrag besteed aan subsidieerbare kosten (6)	Toelichting afwijking (7)
Deel A						
	Gewest Groen & Veerster					
Totaal			€ 0	€ 0	€ 0	
Energiebesparing p		134631 / 200977	481.208,34	141.600	622.808,34	Er is veel meer gebeurd. Er zijn ook andere vormen gebruikt om een en ander te realiseren.
Deel C, energiebesp		134631 / 304038	32.200,70	30.000	62.200,70	Er hebben watina huiseigenaren binnen het tidsbestek gebruik kunnen maken op de bidtrage op de lening. De reactie is tussendoor ook gewijzigd.
Totaal			€ 513.409	€ 171.600	€ 685.009	
Toelichting op de kolommen						
Indicatoren						
1. Juridische grondslag						
naam van uitvoeringsregeling, verordening/besluit						
2. Ontvanger						
Naam medeoverheid						
3. Prognostische beschikbaarheid						
provinciaal beschikbaarheid						
4. Bestedingen ten laste van de overheid						
Som van bestedingen binnen het verleende subsidiebedrag (zie beschikking). Kan nooit hoger zijn dan de verleende subsidie						
5. Overige bestedingen						
Som van bestedingen aan subsidieerbare kosten buiten het verleende subsidiebedrag (zie beschikking)						
6. Totaal bestedingen aan subsidieerbare kosten						
Som van kolom 4 en 5						
7. Toelichting						
Hier kunt u eventueel een toelichting geven op een eventuele afwijking van de beschikking						
Deel A is voor subsidies kleiner dan € 125.000, Deel B is voor subsidies vanaf € 125.000.						
Subsidies kleiner dan € 125.000, hoeven niet te worden gecontroleerd door een accountant						
Aard controle volgens standaard goedkeuringstelsel acties en betrouwbaarheid m.b.t. controleverklaring van onafhankelijk accountant						
Goederenregistratie acties ten aanzien van onzekerheden in de controle 1% van de omvangsbasis						
Goederenregistratie acties ten aanzien van onzekerheden in de controle 1% van de omvangsbasis						
De controleverklaring dient een redelijke mate van zekerheid te verschaffen omtrent de juistheid en de rechtmatigheid van de verantwoordingsinformatie. In procenten uitgedrukt bedraagt de betrouwbaarheid minimaal 95%.						
De betrouwbaarheid is gebaseerd op de werkelijke totale subsidieerbare kosten van de som van de opgenomen projecten						

